

Vyšetření dědického práva

Žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. není určovací žalobou ve smyslu § 80 písm. c) o.s.ř., ale je žalobou na určení právní skutečnosti, u níž naléhavý právní zájem vyplývá z právního předpisu. Taková žaloba proto nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení a žalobce není povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti o takovém právním zájmu.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 3552/2008, ze dne 17.12.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci dědictví po J. P., za účasti 1) J. Z., 2) J. P., zastoupeného advokátem, 3) Ing. D. V., 4) D. F., vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 1 D 698/2003, o dovolání Jaroslava Peška proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 10. ledna 2008, č. j. 24 Co 522/2007-163, tak, že usnesení krajského soudu a usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 30. srpna 2007, č.j. D 698/2003-142, vyjma výroku o obvyklé ceně majetku, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví, se zrušují a věc se vrací v tomto rozsahu Okresnímu soudu Praha-východ k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud Praha-východ usnesením ze dne 5.6.2003, č. j. 1 D 698/2003-3, zahájil řízení o dědictví po J. P., (dále též jen „zůstavitel“). Provedením úkonů v řízení o dědictví po zůstaviteli byl pověřen JUDr. R. D., notář v P. (srov. § 38 o.s.ř.).

Okresní soud Praha-východ usnesením ze dne 26.1.2005, č.j. D 698/2003-97, určil obvyklou cenu majetku zůstavitele 2.213.115,- Kč, výši dluhů 15.969,20 Kč a čistou hodnotu dědictví 2.197.145,80 Kč; potvrdil, že „veškerý majetek zůstavitele“ nabyt „jediný dědic“ J. Z. a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání J. P. Krajský soud v Praze usnesením ze dne 31.5.2005, č.j. 21 Co 217/2005-114, usnesení soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Uvedl, že „v dané věci zpochybnil dědic ze zákona J. P. závěť zůstavitele tvrzením, že ji zůstavitel vzhledem ke zvolené formě nenapsal“; že „okresní soud, aniž by (z úřední povinnosti) zjistil, v čem konkrétně uplatněná námítka J. P. spočívá, rozhodl o věci a na dopis J. P. z 26.7.2004 reagoval sdělením, které nemá oporu v procesních předpisech“; že „okresní soud tudíž o věci rozhodl předčasně, neboť dosavadní skutková zjištění mu neumožňují posoudit ani otázku, jaký je okruh účastníků podle § 175b odst. 1 o.s.ř. a zda je třeba zvolit další postup podle § 175k odst. 1 nebo 2 o.s.ř.“.

Okresní soud Praha-východ usnesením ze dne 30.8.2007, č.j. D 698/2003-142, určil obvyklou cenu majetku zůstavitele 2.213.115,- Kč, výši dluhů 40.969,20 Kč a čistou hodnotu dědictví 2.172.145,80 Kč (výrok I.); potvrdil, že „veškerý majetek zůstavitele“ nabyt „jediný dědic“ J. Z. s tím, že „odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly smrtí zůstavitele“ (výrok II.); současně rozhodl o nákladech řízení (výroky III., IV. a V.). Vycházel ze závěru, že „Jaroslav Pešek ani nepopírá dědické právo jiného dědice, a to pana J. Z., který dědí z titulu závěti, ani neoznačil sporné skutečnosti, na jejichž zjištění by záviselo rozhodnutí o jeho dědickém právu, pro které by soud odkázal pana J. P., aby své dědické právo uplatnil žalobou v průběhu dědického řízení s tím, že pan J. P. není zkrácen ve svých právech, neboť pokud se objeví nové skutečnosti, které by zpochybnily dědický titul, může se žalobou

oprávněného dědice domáhat u soudu svých práv“.

K odvolání J. P. Krajský soud v Praze usnesením ze dne 10.1.2008, č.j. 24 Co 522/2007-163, usnesení soudu prvního stupně „ve výrocích II., III., IV. a V.“ potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Dospěl k závěru, že „má na základě vyjádření J. P. za to, že J. P. skutečně zpochybňuje závěť zůstavitele, především z hlediska jejího obsahu, s nímž nesouhlasí“; že „okolnost, jaké pohnutky vedly zůstavitele k napsání závěti tohoto obsahu a proč použil formu závěti, kterou zvolil, není pro posouzení platnosti závěti, a tím pro posouzení dědického práva, nijak rozhodná“; že „je tedy zřejmé, že přesto, že J. P. namítá, že závětní dědic není dědicem zůstavitele, nejde o situaci, předpokládanou § 175k odst. 2 o.s.ř. a za tohoto stavu věci není důvodné odkazovat J. P. či jiného účastníka řízení na uplatnění dědického práva u soudu žalobou“; že „takovou spornou skutečností není ani okolnost existence nějaké jiné, pozdější závěti zůstavitele, neboť sám J. P. nepřináší žádné tvrzení o tom, že by zde nějaká pozdější závěť existovala“.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal J. P. dovolání. Namítá, že „závěry obou soudů vycházejí z nesprávné interpretace námitek, které v průběhu dědického řízení vznesl“; že „tyto námitky se totiž týkaly zejména toho, že zůstavitel sepsal závěť pod psychickým nátlakem, tedy že se nejednalo o projev svobodné vůle“; že „touto skutečností se však soudy obou stupňů nezabývaly a hodnotily pouze další námitky, které byly vzneseny“; že „v případě, že by zůstavitel neučinil právní úkon svobodně, byl by tento úkon absolutně neplatný ve smyslu § 37 odst. 1 obč. zák.“; že „uplatněná námitka byla námitkou hmotněprávní a pokud se s ní soudy obou stupňů nevypořádaly postupem předpokládaným v ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., došlo k vyřešení této otázky v rozporu s hmotným právem ve smyslu § 237 odst. 3 o.s.ř.“; že „mezi účastníky dědického řízení nedošlo ohledně uvedené sporné skutečnosti k dohodě, a za takové situace měl soud prvního stupně postupovat podle § 175k odst. 2 o.s.ř.“. Navrhl, aby Nejvyšší soud ČR usnesení soudů obou stupňů zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinného do 30. 6. 2009 (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovoláním je napadeno usnesení odvolacího soudu, které bylo vydáno před 1. 7. 2009 (srov. Čl. II bod 12 zákona č. [7/2009](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů a další související zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Dovolání je také přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo změněno usnesení soudu prvního stupně nebo jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším usnesení proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější usnesení zrušil, anebo jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, jestliže dovolání není jinak přípustné a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené usnesení má po

právní stránce zásadní význam, a to v případech, kdy usnesením odvolacího soudu bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o žalobě na obnovu řízení, o zamítnutí návrhu na změnu rozhodnutí podle ustanovení § 235h odst. 1, věty druhé, o. s. ř., ve věci konkursu a vyrovnání, o žalobě pro zmatečnost, o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí, ve věci zastavení výkonu rozhodnutí, ve věci udělení příklepu ve výkonu rozhodnutí, o rozvrhu rozdělované podstaty ve výkonu rozhodnutí nebo o povinnostech vydražitele uvedeného v ustanoveních § 336m odst. 2 (§ 336n) a v § 338za o. s. ř. (§ 238 a § 238a o. s. ř.).

Dovolání je rovněž přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a řízení zastaveno, popřípadě věc byla postoupena orgánu, do jehož pravomoci náleží (§ 239 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jímž bylo v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení podle ustanovení § 107 odst. 5 o. s. ř., o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka podle ustanovení § 107a o. s. ř., o přistoupení dalšího účastníka podle ustanovení § 92 odst. 1 o. s. ř. a o záměně účastníka podle ustanovení § 92 odst. 2 o. s. ř. (§ 239 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. (§ 239 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení podle ustanovení § 107 odst. 5 o. s. ř., o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka podle ustanovení § 107a o. s. ř., o přistoupení dalšího účastníka podle ustanovení § 92 odst. 1 o. s. ř. a o záměně účastníka podle ustanovení § 92 odst. 2 o. s. ř. (§ 239 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), nebo jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí návrhu (žaloby), ledaže by byl odmítnut návrh na předběžné opatření podle ustanovení § 75a o. s. ř. (§ 239 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolatel dovoláním napadá usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně ve věci samé. Protože dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. není v této věci přípustné (ve věci nebylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším usnesení proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil), může být přípustnost dovolání v této věci založena jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci odvolací soud řešil otázku aplikace ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. za situace, kdy účastník řízení o dědictví zpochybnil platnost zůstavitelovy závěti, nevyličil však rozhodné skutečnosti, o něž opírá svůj závěr o neplatnosti závěti, a neoznačil ani důkazy k prokázání svých tvrzení.

Tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující) a dovolatel namítá nesprávnost jejího vyřešení, představuje napadené usnesení odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání J. P. proti usnesení odvolacího soudu je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle ustanovení § 175b, věty první, o.s.ř. účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát.

Účastníky řízení o dědictví jsou navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje (§ 94 odst. 2 o.s.ř.). Zákon účastníky řízení o dědictví označuje v ustanovení § 175b o.s.ř. Účastenství v dědickém řízení v tomto případě odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, která skutečně vstoupí do práv a povinností zůstavitele, popřípadě aby bylo zjištěno, že zůstavitel nemá dědice, který by nabyl dědictví, a že proto dědictví musí ve smyslu § 462 obč. zák. připadnout státu.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř., jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem a popírá právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.

Podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o smír toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

Z ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. vyplývá, že soud po vyšetření podmínek dědického práva jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto - jak vyplývá z jeho znění - pouze o tom, s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem, a, je-li to potřebné, jaký je dědický titul této osoby (při pozitivním vymezení), popřípadě s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem (při negativním vymezení). Tímto usnesením se totiž řeší (vyšetřují) podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení a má význam jen pro vymezení účastníků řízení o dědictví; na jeho základě soud v dědickém řízení považuje za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 175b věty první o.s.ř. tu osobu, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ní bude dále jednáno, popřípadě přestane považovat za účastníka řízení toho, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ním nadále nebude jednáno.

Vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. je na místě tehdy, jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci. Není-li tomu tak, má soud (soudní komisař) vzhledem k tomu, že v „nesporném“ dědickém řízení nemá z procesního hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, postupovat způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst.2 o.s.ř.. Toto ustanovení soudu (soudnímu komisaři) ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, tj. aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky uplatňujícími rozporná dědická práva „stanou nespornými“. Nepodaří-li se soudu (soudnímu komisaři) uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i po pokusu o odstranění sporu mezi účastníky sporné, vydá soud usnesení, kterým odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Výrok usnesení vydaného soudem v řízení o dědictví podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. musí obsahovat údaj o tom, jakou žalobu má odkázaný účastník podat. Vzhledem k tomu, že § 175k odst. 2 o.s.ř. umožňuje odkázat dědice, aby žalobou uplatnil své dědické právo, odpovídá tomuto ustanovení - v závislosti na konkrétní procesní situaci - žalobní petit buď na určení, že žalobce je dědicem po zůstaviteli, nebo že žalovaný (některý ze žalovaných) není dědicem po zůstaviteli. Sporné skutečnosti

nebo právní otázky, které jsou pro takovéto určení významné (např. že důvody vydědění nejsou dány), představují jen posouzení předběžné otázky, které se neuvádí ve výroku, ale jen v důvodech rozhodnutí. Na rozdíl od právní úpravy dříve obsažené v § 18 zákona č. 95/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nyní platný § 175k odst. 2 o.s.ř. neumožňuje, aby způsobitelným předmětem sporného řízení, zahájeného na základě odkazu dědického soudu, bylo jen určení sporné skutečnosti nebo sporné právní otázky, byť by byla významná pro posouzení dědického práva.

Ve výroku usnesení podle § 175k odst. 2 o.s.ř. musí soud také určit k podání žaloby lhůtu. Tato lhůta je procesní lhůtou soudcovskou, kterou soud může prodloužit (§ 55 o.s.ř.), nemůže jí však prominout (§ 58 o.s.ř. a contr.). Vzhledem k tomu, že s marným uplynutím lhůty, stanovené k podání žaloby, je spojen následek, že soud (soudní komisař) pokračuje v řízení „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř.), musí být o prodloužení lhůty nejen požádáno, ale i rozhodnuto ještě před uplynutím původně stanovené lhůty.

Jestliže odkázaný účastník (dědic) nebude ve věci úspěšný nebo jestliže vůbec žalobu ve stanovené lhůtě nepodá, má to za následek, že soud (soudní komisař) – jak uvádí § 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř. – „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“. Uvedené v konkrétní situaci znamená, že dědic, který byl odkázan na žalobu na určení, že je dědicem po zůstaviteli, přestává být účastníkem dědického řízení a soud (soudní komisař) pokračuje v dědickém řízení bez zřetele na tuto osobu. Byli-li dědic odkázan na žalobu na určení, že jiný účastník není dědicem po zůstaviteli, znamená to, že v dědickém řízení bude pokračováno i s osobou, jejíž dědické právo odkázaný účastník popíral.

Stejně právní následky, které jsou spojeny s tím, že odkázaný účastník nepodal žalobu, nastávají tehdy, jestliže žalobu sice podal, ale byla odmítnuta (§ 43 odst. 2 o.s.ř.) nebo o ní bylo řízení zastaveno (např. podle § 104 o.s.ř. pro nedostatek podmínek řízení).

Žalobu, která je podána po uplynutí stanovené lhůty, musí soud zamítnout, neboť – jak výše uvedeno – po marném uplynutí lhůty, stanovené k podání žaloby soud (soudní komisař) pokračuje v řízení o dědictví „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř.).

Výše popsané důsledky toho, že odkázaný účastník (dědic) nebude ve věci úspěšný nebo jestliže vůbec žalobu ve stanovené lhůtě nepodá (soud „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“), nastanou ovšem pouze v případě, že usnesení, kterým byl účastník (dědic) odkázan k podání žaloby, splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 o.s.ř. (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15..7.2004, sp. zn. 30 Cdo 493/2004, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 84, ročník 2005).

Žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. není určovací žalobou ve smyslu § 80 písm. c) o.s.ř., ale je žalobou na určení právní skutečnosti, u níž naléhavý právní zájem vyplývá z právního předpisu. Taková žaloba proto nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení a žalobce není povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti o takovém právním zájmu. Tyto závěry ovšem platí opět pouze v případě, že žaloba splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 o.s.ř.; v opačném případě je na místě na žalobu klást požadavky vymezené ustanovením § 80 písm. c) o.s.ř., včetně povinnosti žalobce tvrdit a prokazovat skutečnosti svědčící o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení (srov. Zprávu projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 6. 1982, sp. zn. Cpj 165/81, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 49, ročník 1982).

Účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení (§ 120 odst. 1, věta první o.s.ř.). Ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, jakož i v řízení o povolení uzavřít manželství, v řízení o určení a popření rodičovství, v řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, v řízení o osvojení, v řízení o jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce, v řízení o přivolení k

výpovědi z nájmu bytu, v řízení o zákonnosti zajištění cizince a o jeho propuštění a v řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob (§ 200e o.s.ř.) je soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány (§ 120 odst. 2 o.s.ř.). Nejde-li o řízení uvedená v odstavci 2, může soud provést jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. Neoznačí-li účastníci důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny (§ 120 odst. 3 o.s.ř.).

Ve sporném řízení, pro které platí zásada dispoziční a projednací, je zásadně věcí účastníků řízení tvrdit skutečnosti a označit důkazy k prokázání svých skutkových tvrzení. Žalobce již ve své žalobě je povinen uvést rozhodné skutečnosti, z nichž vyvozuje uplatňované právo, a musí k tomu uvést potřebné důkazy (§ 79 odst. 1 o.s.ř.). Tuto povinnost tvrzení a povinnost důkazní má žalobce i během řízení (srov. § 101 odst. 1, § 120 odst. 1 o.s.ř.). Zatímco v žalobě jde o základní nezaměnitelné vyličení skutku (skutkového děje) neboli – jak správně zdůrazňuje odvolací soud – vymezení předmětu řízení po skutkové stránce tak, aby žaloba byla projednatelná, týká se povinnost účastníka uložená v ustanovení § 101 odst. 1 písm. a) o.s.ř. všech skutečností významných pro rozhodnutí věci. Určení těchto skutečností závisí na právní kvalifikaci skutku soudem. Které skutečnosti jsou právně významné, je v zásadě dáno skutkovou podstatou (hypotézou) právní normy, která má být ve věci aplikována.

Ve sporném řízení, kde strany stojí proti sobě a mají opačný zájem na výsledku řízení, povinnost tvrzení a důkazní povinnost zatěžuje každou ze sporných stran ve zcela jiném směru. Každá ze sporných stran musí v závislosti na hypotéze právní normy tvrdit skutečnosti a označit důkazy, na základě kterých bude moci soud rozhodnout v její prospěch (břemeno tvrzení a důkazní břemeno). Povinnost tvrzení a povinnost důkazní jsou ve vzájemné jednotě. Rozsah důkazní povinnosti je zásadně určen rozsahem povinnosti tvrdit skutečnosti, neboť, aby mohl účastník nějakou skutečnost prokázat, musí ji nejdříve tvrdit. V tomto smyslu právní teorie hovoří o břemenu tvrzení, jímž rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení netvrdil všechny rozhodné skutečnosti významné pro rozhodnutí a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem břemene tvrzení je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí věci, pro nečinnost účastníků [v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníkům ustanovením § 101 odst. 1 písm. a) o.s.ř.] nemohla být prokázána, neboť vůbec nebyla účastníky tvrzena. K tomu, aby účastník v řízení dostal své povinnosti tvrzení slouží poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 o.s.ř., které je soud povinen poskytnout účastníku, příp. jeho zástupci, kterému účastník udělil procesní plnou moc (srov. § 32 odst. 3 o.s.ř.), vyjde-li v průběhu řízení najevo, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo je uvedl neúplně. Pouze tehdy, jestliže účastník ani přes řádné poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 o.s.ř. neuvede všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti, lze učinit závěr o tom, že účastník neunesl břemeno tvrzení.

Důkazním břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení nebyla prokázána jeho tvrzení a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, pro nečinnost účastníka (v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníkům ustanovením § 120 odst. 1 větou první o.s.ř.) nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána. Závěr o tom, že účastník neunesl důkazní břemeno, lze učinit jen tehdy, jestliže zhodnocení důkazů, které byly za řízení provedeny (§ 120 odst. 2 o.s.ř.), neumožňuje soudu přijmout závěr ani o pravdivosti tvrzení účastníka a ani o tom, že by bylo nepravdivé. O důkazní povinnosti a o důkazním břemenu je soud povinen účastníky poučit (§ 5 o.s.ř.) [srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2002, sp. zn. 21 Cdo 762/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 86, ročník 2002].

Vztahují-li se shora popsané povinnosti soudů poučovat účastníky řízení o jejich právech a povinnostech na řízení neuvedená v § 120 odst. 2 o.s.ř., je zjevné, že v řízeních v tomto zákonném ustanovení uvedených (tedy i v řízení o dědictví; srov. § 175a odst. 2 o.s.ř.), ve kterých se – jak z povahy těchto věcí vyplývá – předpokládá daleko větší pomoc a poučení účastníkům ze strany soudu, logicky musí platit přinejmenším stejný rozsah poučovací povinnosti soudu.

V posuzovaném případě z obsahu spisu vyplývá, že J. P. opakovaně namítal (tak jako v dovolání), že „zůstavitel sepsal závěť pod psychickým nátlakem, tedy že se nejednalo o projev jeho svobodné vůle“ a že – ve vztahu k tomuto tvrzení – dosud nebyl soudy poučen způsobem shora popsaným. Za těchto okolností je závěr odvolacího soudu (i soudu prvního stupně), že v dané věci není na místě postup ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., předčasný, a proto nesprávný.

Z výše uvedeného vyplývá, že napadené usnesení odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud České republiky je proto ve smyslu ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvod, pro který bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky v uvedeném rozsahu i toto rozhodnutí a věc vrátil Okresnímu soudu Praha-východ k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Bezplatná obhajoba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Omezení vlastnického práva veřejným prostranstvím a bezdůvodné obohacení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Opomenuté vyjádření účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Služební poměr](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určitost sankcionované povinnosti](#)
- [Pohledávka](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)